

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI
STUDIJ BIBLIOTEKARSTVA UZ RAD
Ak. god. 2012./2013.

Problematika obrade lektire u hrvatskim knjižnicama
Diplomski rad

Mentorica: doc. dr. sc. Ana Barbarić
Studentica: Marija Žebec

Zagreb, 2013.

Sadržaj

Uvod.....	2
Određenje i izazovi lektire u odgojno-obrazovnom programu.....	3
Tko je mladi čitatelj danas.....	5
Lektira u svom ambijentu – knjižnici.....	7
Postupci i metode.....	13
Rezultati.....	15
Raprava.....	23
Zaključak.....	29
Literatura.....	32
Prilog 1.....	34

UVOD

Lektira i njoj imanentno čitanje, imaju neosporno važnu ulogu u odgoju i obrazovanju djece svih naraštaja. Lektira je tako neodvojivo povezana s pojmom knjižnice, kako one u školskom ambijentu tako i one izvan nje. U ovom radu je u središtu razmatranja jedan aspekt te interakcije – obrada lektire u knjižnici i problemi koji se uz to vežu.

U prvom, teorijskom dijelu, temeljem dostupne literature želimo propitati što je lektira, kome je ona namijenjena te s time u vezi utvrditi bitne oznake suvremenog mladog čitatelja. Nadalje, želimo utvrditi koju i kakvu ulogu ima knjižnica u obradi lektire promatrajući sljedeće odrednice: ulogu knjižničara kao posrednika između knjige (lektire) i čitatelja (učenika), materijalnih uvjeta u kojima se knjižnica nalazi kao preduvjeta za ostvarenje svojih zadaća i ciljeva te programa i aktivnosti koje knjižnica ostvaruje u realizaciji spomenute.

U drugom dijelu rada prikazano je kratko empirijsko istraživanje na uzorku županijskih matičnih knjižnica u Republici Hrvatskoj. Spomenutim istraživanjem se željelo ispitati sljedeće:

- a) preduvjete, zastupljenost i načine obrade lektire u knjižnicama
- b) interes mladih ljudi za knjižnične programe obrade lektire te interes samih knjižničara za temu lektire i njezinu obradu,
- c) razloge mogućeg (ne)dovoljnog knjižničnog obrađivanja lektire te
- d) prijedloge koje daju sami knjižničari za eventualnom promjenom stanja obrade lektire u knjižnicama.

Obrađeni podaci predstavljeni su u Rezultatima te protumačeni u Raspravi koja problematizira temu, a završni dio rada donosi formulaciju određenih zaključaka.

Određenje i izazovi lektire u odgojno-obrazovnom programu

Nastava hrvatskoga jezika se u osnovnoj školi sastoji od tri programske cjeline: književnosti, hrvatskoga jezika i jezičnog izražavanja, a sastavnice vrednovanja i način praćenja očituju se kroz hrvatski jezik, književnost, lektiru, jezično izražavanje i stvaranje (usmeno i pismeno); medijsku kulturu, te domaći uradak. Lektiri se pridaje velika pozornost jer se kroz nju reflektiraju sve spomenute sastavnice. K tome, lektira se temelji i na načelima estetske vrijednosti, odgojnosti, primjerenosti, zavičajnosti, tematske, žanrovske i stilske raznovrsnosti djela, jezične tolerancije i komunikativnosti.¹ Malo detaljnije pojašnjenje o tome dala je prof. Dubravka Težak na jednom okruglom stolu održanom u organizaciji Hrvatske udruge školskih knjižničara na temu „Lektira, pomoć ili *odmoć* u poticanju čitanja“. Ona ističe kako kriterij književno-umjetničke vrijednosti nekog djela naročito vrijedi za srednje škole, dok je u osnovnim školama pored ovoga jako bitan i kriterij pedagoško-psihološke podobnost djela za određenu dob učenika. Biraju se ona djela koja na svim razinama, sadržajnoj, stilskoj i jezičnoj mogu biti prihvatljiva djeci određene dobi. Navodi kako nisu isti niti ciljevi čitanja lektire u osnovnoj i srednjoj školi, budući da je u osnovnoj školi glavni cilj da dijete zavoli čitanje i stekne naviku čitanja. Još jedan kriterij koji je prof. Težak izdvojila, jest povezanost sa školskim programom, odnosno shvaćanje lektire poput neka vrste ilustracije gradiva koje trebaju usvojiti. Kao važan kriterij prilikom odabira lektirnih naslova navedena je i raznolikost kojom se želi postići da svaki učenik u popisu lektire može naći nešto što će mu se svidjeti te na kraju spomenula kriterij koji je opisala kao “podilaženja učenicima“. Prema riječima prof. Težak prema tom kriteriju ne znači da učenicima trebamo davati „šund“ literaturu, već da i u odabiru onoga što vole trebaju postojati neki kriteriji vrednovanja. No smatra da, ukoliko im ne nudimo ona djela koja vole, nikada nećemo stvoriti čitatelje.²

Sažimajući rečeno o programu lektire možemo kazati kako se radi o zadanom popisu djela, o dogovorenom, verificiranom i, prema dobi, strukovnoj usmjerenosti odnosno predviđenome opsegu dotičnih nastavnih sadržaja ponuđenom presjeku kroz nacionalnu i svjetsku

---

¹ Kovačević, D. Lektirna knjiga : radost otkrivanja ili gubitak slobodnog vremena : što kažu i predlažu školarci. // [Kršćanstvo u programima i fondovima školskih knjižnica ; Lektira i mladi čitatelj] / 12. proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske ; [urednik izdanja Višnja Šeta]. [Zagreb] : Ministarstvo prosvjete i športa Republike Hrvatske; Rijeka : Prva sušačka hrvatska gimnazija, 2001. Str. 61-75.

² Okrugli stol Lektira – pomoć ili odmoć u poticanju čitanja : izvješće i zaključci : Hrvatska udruga školskih knjižničara, 2011. <http://www.husk.hr/okrugli-stol-lektira-pomoc-ili-odmoc-u-poticanju-citanja-izvjesce-i-zakljucci> (20.08.2013.)

književnost.³ Riječ je o naslovima djela koja učenici moraju obvezno pročitati tijekom školske godine prema nastavnom planu i programu za svaki pojedini razred.

No, unatoč nepobitnoj vrijednosti koju lektira sama po sebi sadrži, s različitih strana njezin program izaziva osporavanja i kritiku. Neki učenici pa i njihovi roditelji negativno atribuiraju školsku lektiru kao: „omraženu zadaću“, „nježnu inkviziciju“, „mukotrpno odrađivanje“, „kamen spoticanja“, dok ni među nekim učiteljima te književnim i jezičnim stručnjacima ne nedostaje kritičkog mišljenja i prozivki. Zašto je tomu tako zahtjevno je elaborirati na ovome mjestu, naznačiti ćemo stoga samo nekoliko činjenica. Prigodom prethodno spomenutog održanog okruglog stola izrečeno je također sljedeće: „tijekom četiri godine školovanja u srednjoj školi na popisu djela koja trebaju u cijelosti obraditi nalazi se *stotinu* naslova, ne računajući poeziju, a još toliko djela koja se obrađuju fragmentarno. Kad se tom, gotovo zastrašujućem, broju dodaju složenost i opseg pojedinih djela, česta jezična barijera i u odnosu na domaća književna djela, vremenska distanca i razvojna dob čitatelja, postaje jasno kako takav lektirni plan teško može izazvati oduševljenje učenika kojima je namijenjen“.⁴ U jednome je članku polemizirajući o temi lektire i mladog čitatelja autorica, inače stručnjakinja za književnost, izrekla niz zapažanja koje rezultiraju „razilaženjem“ učenika i lektirnih naslova te slabim čitalačkim navikama a njezinu polemiku možemo sažeti u sljedeće primjedbe⁵:

- Izbor djela lektire je zavisna varijabla, uvjetovana vremenom i prostorom jer u određenoj mjeri ovisi o vladajućim strukturama (kakav poredak – ministarstvo, takva lektira).
- Program treba prilagoditi dobi mladih. Potrebno im je ponuditi ono što ih zanima i što im je poznato, od Trainspottinga do Homera, a ne obratno. Prevelika je opterećenost tradicijom, a djeca je ne razumiju u dobi kada ju obrađuju, i to se smatra velikom štetom.

---

³ Bačić-Karković, D. Lektira i mladi čitatelji. // [Kršćanstvo u programima i fondovima školskih knjižnica ; Lektira i mladi čitatelj] / 12. proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske ; [urednik izdanja Višnja Šeta]. [Zagreb] : Ministarstvo prosvjete i športa Republike Hrvatske; Rijeka : Prva sušačka hrvatska gimnazija, 2001. Str. 57-60.

⁴ Okrugli stol Lektira – pomoć ili odmoć u poticanju čitanja : izvješće i zaključci : Hrvatska udruga školskih knjižničara, 2011. URL <http://www.husk.hr/okrugli-stol-lektira-pomoc-ili-odmoc-u-poticanju-citanja-izvjesce-i-zakljucci> (20.08.2013.)

⁵ Bačić-Karković, D. Lektira i mladi čitatelji. // [Kršćanstvo u programima i fondovima školskih knjižnica ; Lektira i mladi čitatelj] / 12. proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske ; [urednik izdanja Višnja Šeta]. [Zagreb] : Ministarstvo prosvjete i športa Republike Hrvatske; Rijeka : Prva sušačka hrvatska gimnazija, 2001. Str. 57-60.

- Izvan programskih okvira problem se uočava u pristupu, tumačenju i loše oslobađanoj imaginaciji kao ključu za književno djelo.
- Zbog preopširnosti programa ne stignu se obraditi desetljeća suvremene hrvatske književnosti.
- Naši nastavni programi iz književnosti i povijesti su desetljećima anakroni i ne prate izazove današnjice.

Ne ulazeći dublje u analizu pojedinih tvrdnji, možemo zaključiti da je promjena kurikulumu pojedinog nastavnog predmeta ozbiljno pitanje, prije svega struke, koja onda mora, ne odričući se postojećih kriterija, uvažiti i određene socio-psihološke i ine čimbenike novih generacija. Budući da je ključni subjekt u temi lektire suvremeni mladi čovjek, pokušat ćemo ga kao čitatelja kratko predstaviti narednim recima.

Tko je mladi čitatelj danas

Promatranu kategoriju „mladi čitatelj“ može se definirati kao osobu na razmeđu djetinjstva i odrasle dobi. Okvirno je granica smještena u dob između dvanaeste i osamnaeste godine, no s otvorenim mogućnošću produljenja dobne granice i nakon osamnaeste godine.⁶ Učenici četvrtog razreda osnovne škole su u završnoj fazi formiranja aktivnog i kreativnog čitatelja, jer znanstvena istraživanja pokazuju da se prozor u svijet čitanja zatvara s jedanaest godina.⁷ Tu se i knjižničari suočavaju s problemom gubitka članstva u dobi kad mlade osobe nisu ni djeca ni odrasli te se njihove razvojne potrebe i interesi razlikuju od ostalih dobni skupina. Suvremeni kontekst u kojem mladi današnjice žive uvjetuje značajno njih same, njihove afinitete, potrebe, zahtjeve i sl. Evo što su u predgovoru hrvatskog izdanja IFLA-inih Smjernica za knjižnične usluge za mladež iz 2009. godine, Ivanka Stričević i Vedrana Tibljaš dajući osvrt na suvremenu zbilju mladih, napisale: „Komercijalizacija interneta i njegova javna dostupnost od sredine devedesetih promijenila je stil života mladih. Rađa se nova Net generacija, Dot generacija, *Digital natives*, Google generacija, Generacija G...svi ovi nazivi

⁶ Smjernice za knjižnične usluge za mladež : prerađeno izd. Smjernica koje je 1996. objavio Stalni odbor Sekcije knjižnica za djecu i mladež / priređivači Pat Muller i Ivan Chew. Web 2.0 i knjižnične usluge za mladež ; uvod za knjižničare / priredio Ivan Chew. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009.

⁷ Kovačević, D. Lektirna knjiga : radost otkrivanja ili gubitak slobodnog vremena : što kažu i predlažu školarci. // [Kršćanstvo u programima i fondovima školskih knjižnica ; Lektira i mladi čitatelj] / 12. proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske ; [urednik izdanja Višnja Šeta]. [Zagreb] : Ministarstvo prosvjete i športa Republike Hrvatske; Rijeka : Prva sušačka hrvatska gimnazija, 2001. Str. 64.

govore o jednom – internet je nešto s čim djeca i mladi žive; dio njihova života odvija se na mreži. Mlađi su od računala i često spretniji u radu s tipkovnicom nego s priborom za pisanje, a čitanje s ekrana doživljavaju prirodnijim od čitanja s papira.“⁸

Dobar empirijski prikaz statusa lektire kod mladog čitatelja dan je u istraživanju „Lektirna knjiga – radost otkrivanja ili gubitak slobodnog vremena: što kažu i predlažu osnovnoškolci“⁹, čiji su ciljevi bili: (1) utvrditi odnos učenika prema lektirnoj knjizi i čitanju uopće; (2) istražiti čitateljske interese učenika sagledavajući njihove prijedloge za program obvezne lektire kod pojedinih uzrasta; (3) istražiti utjecaj na čitateljski ukus učenika pomoću pokazatelja o druženju s knjigom, biranju knjige za čitanje, promišljanju i razgovoru o pročitanome, pisanju lektire; (4) utvrditi stupanj zadovoljstva ili nezadovoljstva programom obvezne lektire za pojedinu dob; (5) istražiti oblike približavanja knjige osnovnoškolskoj populaciji i njihovo približavanje knjizi. Rezultati, između ostalog, pokazuju kako s višim razredima osnovne škole opada interes za čitanjem pa tako, usporedbe radi, među svim razrednim skupinama, osmaši su ti koji najmanje čitaju lektiru (čak 54% osmaša ne pročita lektiru). U najvećem postotku se kod osmaša razlozi slabog čitanja lektire svode na to što moraju čitati lektiru (47%); dosadnim ocjenjuju sadržaj lektire (njih 33%); samo 8% ih redovito pročita još nešto drugo osim lektire, a njih čak 50% nije zadovoljno popisom lektire za osmi razred. To nam sve govori o značajnoj promjeni habitusa mladog čitatelja: „Pratimo novi medijski fenomen: audiovizualna informacija postala je sastavnim dijelom naše svakidašnjice. Razvoj kablovske i satelitske televizije, virtualna stvarnost videa, Cyber-pustolovni centri i cyber kultura surfanja planetarnim računalnim mrežama stvara novu vrstu tele-ovisnika. Djetinjstvo velikoga broja današnje djece iz temelja je promijenjeno.“¹⁰

U prethodno spomenutom osnovnoškolskom istraživanju kod nas, kojim se provjerava odnos učenika prema lektiri, autorica je postavila sljedeće hipoteze koje je provjerila svojom

---

⁸ Smjernice za knjižnične usluge za mladež : prerađeno izd. Smjernica koje je 1996. objavio Stalni odbor Sekcije knjižnica za djecu i mladež / priređivači Pat Muller i Ivan Chew. Web 2.0 i knjižnične usluge za mladež ; uvod za knjižničare / priredio Ivan Chew. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009. Str. 8-9.

⁹ Kovačević, D. Lektirna knjiga : radost otkrivanja ili gubitak slobodnog vremena : što kažu i predlažu školarci. // [Kršćanstvo u programima i fondovima školskih knjižnica ; Lektira i mladi čitatelj] / 12. proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske ; [urednik izdanja Višnja Šeta]. [Zagreb] : Ministarstvo prosvjete i športa Republike Hrvatske; Rijeka : Prva sušačka hrvatska gimnazija, 2001. Str. 61-75.

¹⁰ Bačić-Karković, D. Lektira i mladi čitatelji. // [Kršćanstvo u programima i fondovima školskih knjižnica ; Lektira i mladi čitatelj] / 12. proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske ; [urednik izdanja Višnja Šeta]. [Zagreb] : Ministarstvo prosvjete i športa Republike Hrvatske; Rijeka : Prva sušačka hrvatska gimnazija, 2001. Str. 58.

anketom: „Današnja djeca su sve manje strpljiva i sve više gube interes za čitanje. Jedan od osnovnih razloga je u pravoj „poplavi“ informacija i brzoj izmjeni sadržaja, vidnoj i slušnoj, tako da su djeca, nerijetko izgubljena.“ U svom prikazu dalje zaključuje: „..sasvim je izvjesno da današnju generaciju školaraca a i one koje će tek doći, možemo proglasiti nečitačima. Zašto? Ranije istraživanje o slobodnom vremenu učenika i čitanju pokazalo je da osnovnoškolci čitanje stavljaju na prvo mjesto ali samom čitanju dodjeljuju tek četvrto mjesto. Istraživanje je pokazalo da je za njih zabavno sve što nije lektira.“¹¹ Kad k tome uzmemo u obzir da suvremeni mladi imaju poteškoća s koncentracijom i čitanjem s razumijevanjem zaključak koji nam se nameće govori o ozbiljnoj krizi čitanja među mladima uopće, pa se to nedvojbeno najviše odražava na čitanje lektire kao obvezatnog školskog štiva. Nameće nam se pritom pitanje koju ulogu u tome ima knjižnica te može li, i kako, knjižnica barem dijelom odgovoriti ovim suvremenim izazovima.

Lektira u svome ambijentu – knjižnici

Za knjižnicu nam se najčešće kao prva asocijacija nameće funkcija posredovanja između korisnika i građe koju knjižnica posjeduje. Međutim, uloga knjižnice, kako one školske tako i narodne ili sveučilišne, nadilazi ovu svoju svrhu u različitim oblicima posredovanja odgojno-obrazovnih ciljeva i zadaća koje ostvaruje na brojne i raznolike načine: u sklopu interdisciplinarnog pristupa nastavi, u slobodno vrijeme mladih u školi – posebno u vrijeme dnevnog boravka u nižim razredima osnovne škole, kao i u sklopu izvannastavnih školskih aktivnosti, knjižnica može i treba kroz posebno strukturirane programe kreativnih i poticajnih susreta, satove književnosti i lektire, stvaralačkih radionica, čitateljskih klubova, književnih susreta, promocija, motivacijskih klubova, tribina i sl. promicati lektiru, odnosno knjigu i čitanje.

U slobodno vrijeme izvan škole knjižnice mogu biti središta okupljanja umjesto kafića gdje se korisnici okupljaju, gdje se održavaju seminari, tečajevi, okupljaju korisnici oko projekta u

---

¹¹ Kovačević, D. Lektirna knjiga : radost otkrivanja ili gubitak slobodnog vremena : što kažu i predlažu školarci. // [Kršćanstvo u programima i fondovima školskih knjižnica ; Lektira i mladi čitatelj] / 12. proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske ; [urednik izdanja Višnja Šeta]. [Zagreb] : Ministarstvo prosvjete i športa Republike Hrvatske; Rijeka : Prva sušačka hrvatska gimnazija, 2001. Str. 61-75.

zabavno i poticajno okruženje.¹² Za postizanje spomenutih ciljeva bitno je nekoliko čimbenika. Na prvom mjestu, nezaobilazna je uloga knjižničara, zatim materijalni i tehnički uvjeti kojima knjižnica raspolaže, usluga koje knjižnica pruža kao i ugođaj koji stvara, posebno namijenjen potrebama i interesima mladih.

a) *Uloga knjižničara* je nezamjenjiva i zasigurno najvažnija „karika u lancu“ svakog komunikacijskog i interakcijskog procesa. Prof. Šeta je to ovako napisala: „Komunikacija učenika i školskog bibliotekara je mnogo više od razmijene riječi, misli, ideja, mnogo više od jednostavnog informiranja učenika i prijenosa poruka...njihov zajednički rad, komunikacija i interakcija od velike su važnosti za razvijanje učeničke motivacije. Uzajamno poštovanje i razumijevanje temeljeno prije svega na stručnosti i kompetentnosti školskog bibliotekara djeluje djelotvorno na učeničko povjerenje. Učenik nije bezlični korisnik, ni broj, već pojedinac koji traži znanje, iskustvo, stručnost u odnosu na školskog knjižničara, ali očekuje i razumijevanje o različitim pitanjima i iskustvima što ga iznosi u svojim stajalištima.“¹³

Naša su očekivanja vezana uz predodžbu školskog knjižničara kao osobe koja je sigurna, srdačna, ljubazna, profesionalna, poticajna, pokretljiva, koja svoje korisnike gleda u oči, ima jasne ciljeve, zna se nametnuti svojim autoritetom, osobnošću i humorom,¹⁴ navodi ona dalje. Također i Smjernice za knjižnične usluge za mladež donose preporuke za knjižnično osoblje, dio kojih se odnosi na poželjne kompetencije knjižničnog osoblja koje radi s mladim ljudima:

- „razumijevanje jedinstvenih razvojnih potreba mladih ljudi
- poštivanje mladih ljudi kao osoba
- poznavanje mladenačke kulture i interesa
- sposobnost uspostavljanja suradnje s drugim društvenim skupinama koje se bave potrebama mladih
- prilagodljivost u praćenju promjenjivih potreba i interesa mladih
- sposobnost zagovaranja mladih ljudi u knjižnici i široj zajednici
- sposobnost uspostavljanja suradništva s mladim ljudima

---

¹² Vladilo, I. Lektira – radost čitanja ili tortura, <http://free-ri.htnet.hr/knjiznica-vijece/moj%20web/knjiznica%20strojarske%20skole/LEKTIRAzbornik.doc> (26.08.2013.)

¹³ Šeta, V. Školska knjižnica i motivacija učenika. // [Motivacijski poticaji školske knjižnice u odgojno-obrazovnoj aktivnosti učenika] : zbornik radova / 8. proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske ; [urednik izdanja Višnja Šeta]. Zagreb : Ministarstvo prosvjete i športa Republike Hrvatske; Rijeka : Prva sušačka hrvatska gimnazija, 1997. Str. 44.

¹⁴ Isto.

- poznavanje svih medija, uključujući knjige i građu u svim formatima
- vještine kreativnog mišljenja.¹⁵

Neki od prosvjetnih djelatnika su mišljenja kako bi školski knjižničari trebali djelovati kao profesionalna zajednica čiji članovi vide pred sobom isti cilj, bilo da se radilo o planu rada školskog knjižničara ili odnosu prema školskoj lektiri, ili nabavi knjiga te da se cjelokupni rad profesionalizira na razini propisa nadležnih ustanova, dok vrlo važnu ulogu u ovom procesu osim knjižničara, imaju i ravnatelji.¹⁶ Na ovome mjestu valja spomenuti na poseban način i voditelje županijskih matičnih službi koji imaju važnu ulogu u kreiranju zahtijeva i ciljeva rada pojedinih knjižnica i sustava knjižnica na osnovi njihovih stvarnih potreba. Služba prati rad narodnih i školskih knjižnica u županiji, proučava njihovo stanje i potrebe, njihov ustroj, poslovanje i način rada; savjetuje knjižnice i predlaže rješenja o stručnom radu, stručnom uređenju i jedinstvenom poslovanju radi dostizanja propisanih standarda.¹⁷ Zakon o knjižnicama to formulira ovako u članaku 13. „Radi trajnoga i sustavno organiziranog rada na razvitku i unapređivanju knjižničarstva, određene knjižnice obavljaju i poslove matične djelatnosti za više knjižnica određenog područja ili za pojedinu vrstu knjižnica (u daljnjem tekstu: matične knjižnice). Matična djelatnost obuhvaća osobito poslove:

- stručnog nadzora nad radom knjižnica,
- stručnog osposobljavanja i usavršavanja knjižničkog osoblja,
- stručno-savjetodavne pomoći knjižnicama,
- koordinacije rada knjižnica, te
- unapređivanja stručnog rada u knjižnicama.“¹⁸

b) Govorimo li o materijalnim i tehničkim uvjetima u kontekstu rasprave o lektiri, nesumnjivo se najvažnijim čini dostatna opremljenost knjižnice lektirnim naslovima. Nažalost, već sam taj

¹⁵ Smjernice za knjižnične usluge za mladež : prerađeno izd. Smjernica koje je 1996. objavio Stalni odbor Sekcije knjižnica za djecu i mladež / priređivači Pat Muller i Ivan Chew. Web 2.0 i knjižnične usluge za mladež ; uvod za knjižničare / priredio Ivan Chew. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009. Str. 18.

¹⁶ Tošić-Grlač, S. Lektira mora biti pozitivan izbor. // [Kršćanstvo u programima i fondovima školskih knjižnica ; Lektira i mladi čitatelj] / 12. proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske ; [urednik izdanja Višnja Šeta]. [Zagreb] : Ministarstvo prosvjete i športa Republike Hrvatske; Rijeka : Prva sušačka hrvatska gimnazija, 2001. Str. 78-81.

¹⁷ Pravilnik o matičnoj djelatnosti knjižnica u Republici Hrvatskoj. Zagreb : Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, 2001. <http://www.propisi.hr/print.php?id=6048> (07.07.2013.)

¹⁸ Zakon o knjižnicama. Zagreb : Narodne novine, 1997.
<http://narodnenovine.nn.hr/clanci/sluzbeni/267274.html> (26.08.2013.)

uvjet je čest problem naših školskih knjižnica. Budući da razredni odjeli istih godina najčešće paralelno obrađuju iste književne teme i naslove, nedovoljan broj primjeraka pojedinog lektirnog naslova često demotivira učenika na potragu knjige u nekoj drugoj knjižnici, a to onda nerijetko uzima kao opravdanje za nepročitane lektire.

Osim tiskane građe, korisno bi bilo kada bi knjižnica posjedovala i knjigu lektire ili obradu lektirne teme na nekom drugom mediju i formatu: zvučnu knjigu, elektroničku knjigu, multimediju (CD-e i DVD-e), a to najčešće pretpostavlja da knjižnica posjeduje nekoliko računala za korisnike te pristup internetu. Materijalni uvjeti odnose se i na prostor knjižnice koji treba biti veličinom i uvjetima dostatan prostor za čuvanje i skladištenje knjižnične građe te prostor čitaonice namijenjen učenicima za sve vidove potreba koje u knjižnici mogu ostvariti: čitanja, učenja, raspravu, debatu, klubove, radionice, predstavljanja, prezentacije i sl. Takav polifunkcionalan prostor u određenom trenutku mogao bi biti i kazalište te igraonica ili nešto drugo, ovisno o potrebama učenika. Iako je najčešće školskim knjižnicama to teško realizirati, trebalo bi se nastojati prostor približiti učenicima s aspekta koji poručuje da je njima namijenjen – preko namještaja, postera, neformalnog kutka i sl. S time je povezano pitanje knjižničnog ambijenta čemu suvremeni pedagozi i psiholozi posvećuju veliku pozornost. Radi se o ugođaju ili etosu u razrednim odjelima škola, s time povezano i prostoru knjižnice, pa se tako „knjižnični ugođaj prostora može opisati kao svrhovit, sređen, radni, poticajan, opušten, srdačan“¹⁹, što je primarno zadaća i poziv knjižničara, no i svih ostalih spomenutih uvjeta integrirano.

c) *Programi ili vrste usluga koje knjižnica pruža* treći su ključan čimbenik za ostvarivanje ciljeva knjižnice. Smjernice za knjižnične usluge za mladež donose preporuke i okvir za razvoj narodnih knjižnica i knjižničnih usluga namijenjenih mladima u cijelom svijetu, prilagođenih potrebama svake pojedine zajednice. Iako je riječ o narodnim knjižnicama korisnim može biti razmotriti koji se programi i usluge preporučuju u Smjernicama jer mogu služiti kao poticaj i konkretno rješenje i mnogim školskim ili nekim drugim knjižnicama. Budući da su u preporukama za programe knjižnica brojne one koje se odnose na čitateljske

---

¹⁹ Šeta, V. Školska knjižnica i motivacija učenika. // [Motivacijski poticaji školske knjižnice u odgojno-obrazovnoj aktivnosti učenika] : zbornik radova / 8. proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske ; [urednik izdanja Višnja Šeta]. Zagreb : Ministarstvo prosvjete i športa Republike Hrvatske; Rijeka : Prva sušačka hrvatska gimnazija, 1997. Str. 43.

navike i usmjeravanje učenika prema knjizi, time i lektiri na izravan i neizravan način, izdvajamo sljedeće dijelove sadržaja iz Smjernica:

„Programi koji se preporučuju²⁰

- razgovori o knjigama, pričanje priča i predstavljanje knjiga
- debatne skupine i klubovi
- informativni programi s temama koje zanimaju mlade ljude (npr. zdravlje, izbor zanimanja, aktualni događaji)
- posjeti poznatih osoba (pisci, sportaši i značajne osobe iz zavičaja)
- kulturne priredbe (glazba, likovna umjetnost, kazalište)
- programi nastali u suradnji s ustanovama i skupinama koje djeluju u zajednici
- stvaralačke aktivnosti mladih (dramske skupine, pisano stvaralaštvo, tv, video)
- radionice na kojima se podučavaju različite vještine ili kreativne radionice
- čitateljske debate
- predstavljanje knjiga.“

Smjernice donose i važnu napomenu o uključivanju i sudjelovanju učenika u svim fazama planiranja i provedbe njima namijenjenih programa, a taj princip potvrđuju i naši pedagozi²¹ govoreći o učeniku kao subjektu u odgojno-obrazovnom procesu na način da sudjeluje u određivanju sadržaja i načina školskog rada; učenik prihvaća i izvodi rad te snosi odgovornost za rad što ima najbolji utjecaj na njegov cjelokupni razvoj.

Usluge koje Smjernice predstavljaju uvelike ovise o materijalnim i tehničkim uvjetima, te traže uvažavanje fizičkih, digitalnih i programskih čimbenika aktivnosti. U knjižnicama to može biti primjenjivo u onoj mjeri u kojoj su opremljene pomagalima za sljedeći vid usluga iz dijela ponude Smjernica:

- „slobodan pristup internetu
- osigurati referentne informacije koje mladim ljudima pomažu u učenju i osobnom razvoju

---

²⁰ Smjernice za knjižnične usluge za mladež : prerađeno izd. Smjernica koje je 1996. objavio Stalni odbor Sekcije knjižnica za djecu i mladež / priređivači Pat Muller i Ivan Chew. Web 2.0 i knjižnične usluge za mladež ; uvod za knjižničare / priredio Ivan Chew. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009. Str. 17-18.

²¹ Kovačević, D. Lektirna knjiga : radost otkrivanja ili gubitak slobodnog vremena : što kažu i predlažu školarci. // [Kršćanstvo u programima i fondovima školskih knjižnica ; Lektira i mladi čitatelj] / 12. proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske ; [urednik izdanja Višnja Šeta]. [Zagreb] : Ministarstvo prosvjete i športa Republike Hrvatske; Rijeka : Prva sušačka hrvatska gimnazija, 2001. Str. 61-75.

- ponuditi organizirane obilaske knjižnice da bi korisnici naučili samostalno se služiti knjižnicom te da bi se u njoj ugodno osjećali
- poučavati pismenosti i vještine traženja informacija koristeći tiskane i elektroničke izvore
- ponuditi čitateljima savjetodavnu službu (pojedincima i skupinama)
- poticati korištenje svih vrsta građe
- ponuditi pomagala za pronalaženje građe i druge popratne materijale
- po potrebi olakšavati pristup građi koja ne postoji u fondu knjižnice te osigurati međuknjižničnu posudbu
- surađivati s drugim dobavljačima informacija i ponuđačima usluga u zajednici.“²²

Nadalje, u Smjernicama se donosi i svrha knjižničnih usluga za mladež, u kojoj se ističe:

- „knjižnične usluge za mladež trebale bi omogućiti prijelaz s usluga za djecu na usluge za odrasle na temelju jedinstvenih potreba mladih.
- Mladi ljudi trebaju i zaslužuju usluge koje zadovoljavaju njihove potrebe za obrazovanjem, informiranjem, kulturom i razonodom.
- Usluge bi trebale promicati pismenost, cjeloživotno učenje, informacijsku pismenost i čitanje iz užitka.“²³

Knjižnice trebaju provoditi pa i predvoditi načela interdisciplinarnosti (sinteza više disciplina koja se izražava novim jezikom i strukturom), multidisciplinarnosti (discipline se dopunjuju, nema sinteze među područjima), intermedijalnosti (izražajno sredstvo jednog medija prenosi se u drugi), te multimedijalnosti (mediji se dopunjuju). Takvi pristupi realizaciji programa rada omogućuju učenicima razvoj komunikacijskih, istraživačkih i stvaralačkih sposobnosti. Kao izravni učenički stvaralački rezultat mogu nastati: izložba, časopis, emisija i predstava.²⁴ Posebna strategija unutar plana i programa škole trebala bi biti interdisciplinarna nastava i izvannastavne aktivnosti u čemu knjižnica treba imati posebno mjesto i ulogu.

²² Smjernice za knjižnične usluge za mladež : prerađeno izd. Smjernica koje je 1996. objavio Stalni odbor Sekcije knjižnica za djecu i mladež / priređivači Pat Muller i Ivan Chew. Web 2.0 i knjižnične usluge za mladež ; uvod za knjižničare / priredio Ivan Chew. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009. Str. 17.

²³ Isto, str. 12.

²⁴ Šušnjić, B. Školska knjižnica u interdisciplinarnom, intermedijalnom i timskom pristupu odgoju i obrazovanju. // [Interdisciplinarnost i intermedijalnost u programima školskih knjižnica] : zbornik radova / 13. proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske ; [urednik izdanja Višnja Šeta]. [Zagreb] : Ministarstvo prosvjete i športa Republike Hrvatske; Rijeka : Prva sušačka hrvatska gimnazija, 2002. Str. 11-12.

Preduvjeti za neke spomenute ciljeve pak, trebala bi biti promjena unutarnje organizacije nastave i posebna strategija unutar škole. S tim u vezi traže se programi za unapređenje nastave lektire koje, prema mišljenju nekih treba ozbiljno shvatiti jer iziskuju puno truda i vremena.

Kako to u izgleda praksi dijela hrvatskih knjižnica, pokušat ćemo predstaviti narednim poglavljima u kojima se nastojalo fragmentarno istražiti neke spomenute preduvjete, te recepciju i obradu lektire kod županijskih matičnih knjižnica i manjim dijelom hrvatskih školskih knjižnica.

Postupci i metode

U središtu empirijskog ispitivanja bile su županijske matične knjižnice (narodne i sveučilišne), iz dvojakog razloga. Prvo, zakonski propis nalaže postojanje matičnih knjižnica u svakoj od devetnaest županija uključujući Grad Zagreb, čime je postignuta cjelovita prostorna zastupljenost u istraživanju kao i dostatan uzorak za ispitivanje. Kao drugi razlog navodimo moguće poteškoće i ograničenja u prikupljanja podataka o obradi lektire u školskim knjižnicama – bilo putem upitnika, bilo putem podataka s mrežnih stranica: (1) cijela populacija školskih knjižnica u Republici Hrvatskoj zahtijeva velik i slojevit uzorak koji nadilazi okvire diplomskog rada (posebice u dijelu motiviranja reprezentativnog broja školskih službenika za popunjavanje upitnika), (2) nemogućnost pronalaženja odgovarajućih podataka na mrežnim stranicama škola, te (3) nepostojanje mrežnih stranica i s time povezano informacija o programima koje provode školske knjižnice. Kao moguće rješenje spomenutih ograničenja nametnulo se prikupljanje podataka o školskim i županijskim matičnim knjižnicama putem upitnika, a preko županijske matične službe za koje se procijenilo prema Pravilniku o matičnoj djelatnosti knjižnica u Republici Hrvatskoj, da imaju podatke o radu školskih knjižnica na svom prostoru²⁵. Županijske matične knjižnice kojima se upitnik odaslao navodimo prema popisu s mrežne stranice Ministarstva kulture Republike Hrvatske²⁶:

---

²⁵ Prema čl. 13 Pravilnika o matičnoj djelatnosti knjižnica u Republici Hrvatskoj "Knjižnice su dužne nadležnim matičnim knjižnicama redovito dostavljati programe rada, izvještaje i druge podatke o svom radu, a stručnim djelatnicima matične službe omogućiti i neposredan u vid u svoj rad."

²⁶ Ministarstvo kulture : adrese županijskih matičnih knjižnica. <http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=199> (10.08.2013.)

- Knjižnice grada Zagreba
- Narodna knjižnica "Petar Preradović", Bjelovar
- Gradska knjižnica Slavonski Brod*
- Dubrovačke knjižnice Dubrovnik*
- Gradska knjižnica i čitaonica Pula
- Gradska knjižnica "Ivan Goran Kovačić", Karlovac*
- Knjižnica i čitaonica "Fran Galović", Koprivnica*
- Gradska knjižnica Krapina
- Samostalna narodna knjižnica Gospić
- Knjižnica i čitaonica Čakovec*
- Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek*
- Gradska knjižnica i čitaonica Požega
- Gradska knjižnica Rijeka*
- Narodna knjižnica i čitaonica Vlado Gotovac Sisak*
- Gradska knjižnica Marka Marulića Split*
- Gradska knjižnica "Juraj Šižgovrić" Šibenik*
- Gradska knjižnica i čitaonica "Metel Ožegović" Varaždin*
- Gradska knjižnica i čitaonica Virovitica*
- Narodna knjižnica i čitaonica Vinkovci*
- Gradska knjižnica Zadar*²⁷

Iako se u zamolbi odaslanjoj s upitnikom naznačilo da će se svim sudionicima koji se odazovu ispitivanju dostaviti na uvid dobiveni rezultati, očekivano je bilo da će upitnik ispuniti samo dio kontaktiranih knjižnica, budući da je ispunjavanje i vraćanje ispunjenog upitnika ovisilo o dobroj volji i vremenu knjižničara (u ovom slučaju voditelja matične službe ili nekog drugog delegiranog knjižničara). Upitnike je tako u zadanom roku ispunilo i dostavilo dvanaest knjižnica što predstavlja 60% uzorka time ujedno i većinu knjižnica iz ciljne populacije.

Postupak prikupljanja podataka za obradu teme rada proveo se odaslanim upitnikom matičnim županijskim službama koje djeluju unutar županijskih matičnih knjižnica u gradovima – središtima županija.

---

²⁷ Zvezdicom su označene one knjižnice koje su ispunile upitnik. Voditeljice matičnih službi Gradske knjižnice Rijeka te Narodne knjižnice i čitaonice Vinkovci su također ispunile upitnik no zbog zakašnjelog prispjeca od zadanog roka, njihovi podaci nisu uvršteni u rezultate.

Upitnik je u cijelosti prikazan u *Prilogu 1.*, a sastojao se od jedanaest pitanja s ponekim potpitanjem koja su sadržajno vezana uz dvije kategorije knjižnica:

- narodnu ili sveučilišnu u kojoj je smještena županijska matična služba te
- pripadne školske knjižnice

Upitnikom se željelo propitati preduvjete, zastupljenost, načine, odaziv mladih ljudi na programe te interes samih knjižničara prema temi lektire i njezinoj obradi, razloge nedovoljnog obrađivanja te prijedloge za promjenu takvog stanja.

Upitnik je sadržavao tri pitanja ponuđenih *da – ne* odgovora, dva pitanja s ponuđenim višestrukim odgovorima na zaokruživanje (i dopunu), dva pitanja za upisivanje brojčanog odgovora te četiri pitanja otvorenog tipa. Upitnik je odaslan u vidu Word dokumenta elektroničkom poštom uz popratni dopis, a njegovo ispunjavanje te vraćanje zatraženo je na isti način.

Većina podataka je brojčano kodirana te obrađena statističkim postupcima u Excel programu, dok su podaci iz pitanja s otvorenim odgovorima kvalitativno obrađeni uz kategoriziranje pojedinačnih odgovora.

Rezultati

Nizom tablica koje slijede donosimo prikaz brojčanih rezultata dobivenih popunjavanjem upitnika od strane matičnih službi u dvanaest županija. Uz tablični prikaz navode se kratka pojašnjenja rezultata.

Osobe koje su popunjavale upitnik

Tablica 1. Raspodjela matičnih knjižnica s obzirom na funkciju osobe koja je popunjavala upitnik

Funkcija osobe koja je popunjavala upitnik	Frekvencija	postotak
voditelj matične službe	9	75
voditelj odjela za djecu i mlade	3	25
Ukupno	12	100

Iako je odaslani upitnik naslovljen na voditelje matičnih službi u tri slučaja upitnik su ispunile voditeljice odjela za djecu i mlade, u svih ostalih devet su to napravile voditeljice matične službe.

Tablica 2. Raspodjela matičnih knjižnica s obzirom na spol osobe koje je popunjavala upitnik

Spol osobe koja je popunjavala upitnik	Frekvencija	postotak
Ženski	12	100
Muški	0	0
Ukupno	12	100

Podatak koji nije relevantan temi, no ipak na svoj način može biti zanimljiv, pokazuje da su sve upitnike ispunile ženske osobe iako je među adresatima bilo i nekoliko muških osoba.

Matične knjižnice i programi za djecu i mlade

Tablica 3. Raspodjela matičnih knjižnica s obzirom na postojanje knjižničnog odjela za djecu i mlade

Postojanje odjela za djecu i mlade	Frekvencija	postotak
Postoji	12	100
ne postoji	0	0
Ukupno	12	100

Svih dvanaest knjižnica koje su sudjelovale u ispitivanju su potvrdile postojanje odjela za djecu i mlade unutar svojih knjižnica.

Tablica 4. Raspodjela matičnih knjižnica s obzirom na broj različitih aktivnosti za mlade u matičnoj knjižnici

Broj različitih aktivnosti za mlade	Frekvencija	postotak
3	3	25,0
5	1	8,3
6	4	33,3
7	1	8,3
8	2	16,7
14	1	8,3
Ukupno	12	100

Iz priložene tablice vidljiv je relativno velik raspon broja aktivnosti ili programa koje knjižnice provode u sklopu svoga odjela za djecu i mlade, koji se kreće se od tri do četrnaest, s prosječnom vrijednosti koja iznosi šest aktivnosti.

Tablica 5. Raspodjela matičnih knjižnica s obzirom na postojanje čitateljskog kluba za mlade

Postojanje čitateljskog kluba za mlade	Frekvencija	postotak
ne postoji	7	58,3
Postoji	5	41,7
Ukupno	12	100,0

Čitateljski klub postoji kod pet od dvanaest knjižnica, odnosno u 42% knjižnica koje su odgovorile na upitnik.

Tablica 6. Raspodjela matičnih knjižnica s obzirom na postojanje tematskih radionica za mlade

Postojanje tematskih radionica za mlade	Frekvencija	postotak
postoji	12	100
ne postoji	0	0
Ukupno	12	100

Tematske radionice provode sve knjižnice koje su sudjelovale u ispitivanju.

Tablica 7. Raspodjela matičnih knjižnica s obzirom na postojanje susreta mladih s književnicima

Postojanje susreta mladih s književnicima	Frekvencija	postotak
ne postoje	1	8,3
postoje	11	91,7
Ukupno	12	100,0

Rezultati pokazuju da gotovo sve knjižnice koje su sudjelovale u ispitivanju upriličuju susrete mladih s književnicima, svega jedna knjižnica ne navodi taj program.

Tablica 8. Raspodjela matičnih knjižnica s obzirom na postojanje predavanja za mlade

Postojanje predavanja za mlade	Frekvencija	postotak
ne postoje	3	25
postoje	9	75
Ukupno	12	100

U tri četvrtine knjižnica koje su sudjelovale u ispitivanju se upriličuju predavanja, dok jedna četvrtina knjižnica nema tu praksu.

Tablica 9. Raspodjela matičnih knjižnica s obzirom na postojanje/organiziranje kvizova za mlade

Postojanje/organiziranje kvizova za mlade	Frekvencija	postotak
ne postoje	1	8,3
postoje	11	91,7
Ukupno	12	100,0

U visokom postotku, od gotovo 92% knjižnica koje su sudjelovale u ispitivanju provode se kvizovi za djecu i mlade.

Tablica 10. Raspodjela matičnih knjižnica s obzirom na postojanje računalne učionice/radionice za mlade

Postojanje računalnih učionica/radionica za mlade	Frekvencija	postotak
ne postoje	2	16,7
postoje	10	83,3
Ukupno	12	100,0

Postojanje informatičkih preduvjeta i aktivnosti s tim u vezi potvrdilo je 83% knjižnica koje su sudjelovale u ispitivanju, dok 17% nema takvih mogućnosti.

Obrada lektire u matičnim knjižnicama

Tablica 11. Raspodjela matičnih knjižnica s obzirom na obrađivanje lektire u njima

Obrađivanje lektire u matičnim knjižnicama	Frekvencija	postotak
lektira nije obrađivana	2	16,7
lektira obrađivana	10	83,3
Ukupno	12	100,0

Velika većina matičnih knjižnica koje su sudjelovale u ispitivanju je provodila neke programe obrade lektire, točnije njih deset (ili 83%).

Tablica 12. Raspodjela matičnih knjižnica s obzirom na približan broj mladih koji su u njima pohađali program obrade lektire

broj mladih koji su pohađali program obrade lektire	frekvencija	postotak	postotak odgovorenih
20	1	8,3	10
30	1	8,3	10
40	1	8,3	10
60	1	8,3	10
120	2	16,7	20
175	1	8,3	10
300	2	16,7	20
700	1	8,3	10
ukupno odgovorilo na pitanje	10	83,3	100
Nedostaje odgovor	2	16,7	
sve ukupno	12	100,0	

Približan broj mladih koji su pohađali program obrade lektire u matičnim knjižnicama koje su sudjelovale u ispitivanju kreće se u širokom rasponu od dvadest do sedamsto osoba, s prosječnom vrijednosti koja iznosi devedeset osoba.

Sadržaj programa obrade lektire u županijskim matičnim knjižnicama - odgovor na četvrto pitanje:

- češće se obrađuje lektira za niže razrede osnovnih škola (tri knjižnice imaju i za više razrede osnovne škole), no nije zabilježeno da se ijedna knjižnica bavi pitanjem obrade lektire za srednje škole.
- najčešći načini pristupa obradi lektire jesu kviz (N=3), susret s književnicima (N=2), likovne radionice na temu lektire – izrada slikovnica, bojanje likova (N=3), kazališna predstava i gostovanje glumaca te razgovori o djelu (N=2), multimedijalni pristup i korelacija s drugim predmetima (N=2), ostale radionice: mala škola stripa, parlaonica, dramske igre, izrada plakata, igre (motoričke), pomoć pri pisanju lektire, čitanje isječaka (N=1)
- ukoliko postoji neki nacionalni godišnji projekt, knjižnice se uključuju (Čudnovate zgode Šegerta Hlapića tijekom 2012./2013. školske godine).

Tablica 13. Postotak školskih knjižnica pripadnih matičnoj knjižnici, u kojima se obrađivala lektira

postotak pripadnih školskih knjižnica u kojima se obrađivala lektira	frekvencija	postotak	postotak odgovorenih
80	1	8,3	10
85	1	8,3	10
100	2	16,7	20
ne postoji uvid	6	50,0	60
ukupno odgovorilo na pitanje	10	83,3	100
Nedostaje odgovor	2	16,7	
sve ukupno	12	100,0	

Postotak pripadnih školskih knjižnica u kojima se obrađivala lektira kreće se od osamdeset do sto, s time da je 60% matičnih knjižnica koje su sudjelovale u ispitivanju istaklo kako nema uvid u taj podatak

Načini obrade lektire u školskim knjižnicama – odgovor na sedmo pitanje:

- manje od 50% odgovorenih upitnika ima tražene podatke.²⁸
- ostali podaci su općeniti s nekim izuzecima u kojima se detaljnije nabroja niz aktivnosti koje se provode u njihovim školskim knjižnicama: organizacija susreta s književnicima; posjeti kazališnim predstavama po lektirnim djelima; kvizovi za poticanje čitanje; obrada lektirnih naslova u knjižnici kroz istraživačko-stvaralačke projekte i izradu npr. plakata, priređivanje izložbi i/ili igranih predstava, suradnja s nastavnicima književnosti i integrirani pristup nastavi.
- iz odgovora proizlazi da se knjižnice uključuju u zajedničke nacionalne programe za poticanje čitanja poput primjerice, Tulom s(l)ova, Čitamo mi u obitelji svi, Noć knjige.

²⁸ Neke su voditeljice matičnih službi dale obrazloženje kako matična služba izvršava uvid u stručni knjižničarski posao, a ne i u pedagoško obrazovni rad školskog knjižničara koji spada u nadležnost Agencije za odgoj i obrazovanje.

Tablica 14. Raspodjela matičnih knjižnica s obzirom na tvrdnju o obrađivanju teme lektire na aktivima školskih knjižničara tijekom proteklih deset godina

obrađivanje lektire na aktivima školskih knjižničara tijekom 10 godina	frekvencija	postotak	postotak odgovorenih
nije obrađivana lektira	1	8,3	11,1
obrađivana lektira	8	66,7	88,9
ukupno odgovorilo na pitanje	9	75,0	100,0
Nedostaje odgovor	3	25,0	
sveukupno	12	100,0	

Da se tema lektire našla na stručnim aktivima knjižničara potvrdilo je 67% matičnih službi, 8% je negativno odgovorilo, a 25% knjižnica koje su sudjelovale u ispitivanju nije odgovorilo.

Procjena važnosti obrade lektire, obrazloženje stupnja obrade lektire te prijedlozi

Tablica 15. Raspodjela matičnih knjižnica s obzirom na procjenu važnosti obrade lektire u školskim knjižnicama od strane nadležne osobe

procjena važnosti obrade lektire u školskim knjižnicama	frekvencija	postotak	postotak odgovorenih
potpuno nevažno	0	0	0
Uglavnom nevažno	0	0	0
niti važno, niti nevažno	1	8,3	10,0
Uglavnom važno	3	25,0	30,0
iznimno važno	6	50,0	60,0
ukupno odgovorilo na pitanje	10	83,3	100,0
Nedostaje odgovor	2	16,7	
sveukupno	12	100,0	

Procjena važnosti obrade lektire u školskim knjižnicama kreće se od 3 (niti važno, niti nevažno) do 5 (iznimno važno), s prosječnom procjenom (izraženom medijanom) 5.

Razlozi za eventualno nedovoljno obrađivanje lektire u školskim knjižnicama – odgovor na deseto pitanje:

- 30% matičnih knjižnica koje su sudjelovale u istraživanju odgovorilo je kako se lektira dovoljno obrađuje, dok drugi ne poznaju rad školskih knjižnica tako detaljno.

- veći dio onih koji na prvi dio pitanja nisu dali svoj izričit odgovor, ponudili su svoje mišljenje o tom problemu, njihova razmišljanja možemo sažeti u nekoliko kategorija:

- (a) Problem knjižničara (u manjim sredinama/županijama): rad na pola radnog vremena, zaposlenje u različitim školama, nestručnost; pitanje sposobnosti, spretnosti i radišnost kao i suradnja s kolegama te osobna motivacija.
- (b) Dio knjižničara izjasnio se da je pitanje obrade školske lektire u domeni nastavnika dok je posao knjižničara na razvoju informacijska pismenost korisnika. Knjižničari ne mogu svojevrijedno odlučivati o tome kako će i hoće li uopće obrađivati lektiru jer time ulaze u posao svojih kolega. Stoga obrada lektire u školskoj knjižnici ovisi o dogovoru s kolegama dok knjižničar ima mogućnost razvijanja različitih projekata pa tako i onih za poticanje čitanja koji ne moraju i ne trebaju uključivati lektiru.
- (c) Neki knjižničari vide problem u samoj lektiri budući da se za nju traži dodatne „instrukcije“. „Lektira niti je suvremena, niti je prilagođena iskustvu učenika – već su potrebna dodatna tumačenja, neke vrste "instrukcije" da bi se njome uopće doprlo do djece, jer im je potpuno nerazumljiva.
- (d) Pitanje neadekvatnog prostora školske knjižnice.

Prijedlozi za poboljšanje poticanja čitanja lektire među učenicima – odgovor na jedanaesto pitanje:

Iznesene prijedloge sažimamo u nekoliko natuknica:

- Za pristup obradi lektire na drukčiji način, iznesene su sljedeće mogućnosti: skeč, paragonica, kviz, animacija, izrada križaljke vezane uz pojmove iz književnih djela, ilustracije, gledanje ekranizacija književnih djela, asocijacije, kvizovi, izrade slikovnica, biranje najčitatelja, osnivanje klubova čitatelja, aktivnosti kroz glumačke i lutkarske družine.
- Neophodna promjena same lektire u cilju: da bude odgojno sredstvo, kompetentna preporuka stručnjaka za čitanje kvalitetnog književnog djela primjerenog dobi i životnom iskustvu učenika čije će čitanje kod učenika pridonijeti uvježbavanju vještine čitanja, obogaćivanju njegovog pozitivnog životnog iskustva, rječnika i sl., ali i djelovati poticajno u smislu stjecanja navike i ljubavi prema čitanju kao vještini koja je ne samo korisna već i zabavna kao zanimljiv i dobrodošao način provođenja slobodnog vremena, i učenja na zabavan način.

- Ističe se potrebna suradnja matičnih škola i matične knjižnice kao i suradnja između školskih knjižničara i zaposlenika škole u svrhu zajedničkih prijedloga i ideja za motivaciju učenika.
- Knjižničar treba biti osoba koja je kreativna, zabavna, načitana i inovativna.
- Potreba nacionalne strategije, poticati čitanje od najranije dobi djeteta.

Rasprava

Preduvjeti, zastupljenost, načini obrade lektire u knjižnicama kao prvi cilj našeg empirijskog ispitivanja propitali smo najvećim brojem pitanja u upitniku. Zanimljivo je pri tome uočiti da su odgovori knjižničara široko zahvatili sve navedene probleme samog ispitivanja. S druge strane, u prvom djelu upitnika koji se odnosi na rad matičnih knjižnica, dani su cjelovitiji i argumentiraniji odgovori, dok je za školske knjižnice to značajno izostalo iz nepoznavanja stvarne situacije samih voditelja matičnih službi ili voditelja odjela za djecu i mlade koji su popunjavali upitnik. Nejasnim međutim ostaje, kako neke matične službe imaju podatke za školske knjižnice u svojim županijama, a druge to nemaju.

1) U propitivanju preduvjeta za bavljenje mladima, o postojanju odjela za djecu i mlade unutar matičnih knjižnica, dobili smo stopostotni pozitivan odgovor. Smatramo da je to važno kao preduvjet za postojanje i programa te aktivnosti namijenjenih učeničkoj populaciji. Međutim, moguće je da ovdje nije najsretnije odabrana sintagma „odjel za djecu i mlade“ (iako se on kao takav najčešće javlja te je zbog toga i odabran), budući da se uvidom u podatke na mrežnim stranicama pojedinih knjižnica²⁹ moglo uočiti kako se programi u ponudi unutar tih odjela u najvećoj mjeri odnose na ranije uzraste mlađih korisnika, odnosno djecu predškolske dobi te djecu školske dobi nižih razreda osnovne škole. Potkrjepljuje nam to primjerice, podatak kako su svega tri knjižnice navele da su obrađivale lektiru s višim razredima osnovne škole, dok nažalost, nitko nije odgovorio, ili se to ne može zaključiti, da su obrađivali lektiru s učenicima srednjih škola. No pretpostaviti možemo da ipak određenih sadržaja za mlade srednjoškolce ima unutar ostalih redovitih ili povremenih programa koje knjižnice nude, a za koje možemo ustvrditi da ih ima u značajnom broju – prosječno šest

---

²⁹ Sve matične knjižnice imaju svoje mrežne stranice koje smo pretražili te stoga navodimo ovaj zaključak. Na ovome mjestu činilo se opširniji navoditi sve njihove internet adrese.

programa po knjižnici. Ovdje postoje razlike što je i za pretpostaviti, jer veća središta imaju i veće knjižnice i brojnije programe (primjerice, uvidom u odgovorene upitnike pokazalo se da Split ima više od četrnaest programa za djecu i mlade). Za pohvaliti su i knjižnice u manjim središtima poput Virovitice, Karlovca ili Siska koja imaju natprosječno velik broj programa i aktivnosti (sedam, osam). Među programima za djecu i mlade su vrlo popularne tematske radionice, što ne čudi s obzirom na široke mogućnosti koje taj pojam obuhvaća, zatim kvizovi za mlade, susreti s književnicima, slijede ih računalne radionice, učionice te predavanja za mlade. Začuduje međutim, da su čitateljski klubovi mladih relativno slabo zastupljeni, u svega četrdesetak posto što pokazuje da to nije popularniji način rada s mladima. U ostalim navedenim programima ima raznolikih ponuda, no nije primijećeno da ima onih koji su u užem smislu povezani s knjigom i čitanjem. Zaključiti bi se također dalo kako prema Smjernicama³⁰, odnosno prijedlozima programa koje one donose za narodne knjižnice, postoji još neiskorištenih mogućnosti bavljenja mladima. Za program koji je nama bio najzanimljiviji u ispitivanju – obrada lektire u knjižnici, možemo ustvrditi da je zastupljen u velikom postotku, jer je čak 83% knjižnica potvrdilo da je u radu knjižnice s djecom i mladima taj oblik odgojno-obrazovnog rada prisutan. To je međutim, teže bilo provjeriti za školske knjižnice gdje smo dobili prilično nepotpune odgovore, čak je 60% njih odgovorilo da nema uvid u taj podatak ili nije ništa odgovorilo. Među onima pak koji su odgovorili, postotak školskih knjižnica koje obrađuju lektiru je vrlo visok, kreće se od 80 – 100%. Na ovome bi se mjestu moglo zapitati postoji li razlika u pristupu i suradnji između voditelja matičnih službi i školskih knjižničara u pripadnoj županiji s obzirom na tako različitu informiranost o školskim knjižnicama te vidjeti u čemu se razlikuje pristup.

Zanimljivo je također primijetiti da su načini na koji se realizirao program obrade lektire u matičnim (narodnim) te školskim knjižnicama u velikoj mjeri slični. Spominju se kvizovi, susreti s književnicima, kazališne predstave i gostovanje glumaca te razgovori o djelu likovne radionice na temu lektire, multimedijalni pristup i korelacija s drugim predmetima, parlaonice itd. Međutim, pomalo iznenađuje premala zastupljenost jedne vrste aktivnosti pri obradi lektire, a to je čitanje, ono je spomenuto u samo jednoj knjižnici. Tko je god pročitao knjigu

---

³⁰

Smjernice za knjižnične usluge za mladež : prerađeno izd. Smjernica koje je 1996. objavio Stalni odbor Sekcije knjižnica za djecu i mladež / priređivači Pat Muller i Ivan Chew. Web 2.0 i knjižnične usluge za mladež ; uvod za knjižničare / priredio Ivan Chew. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009.

Od korica do korica francuskog autora D. Pennaca³¹ koja govori o užitku čitanja, saznaje da autor evocira ljubav prema čitanju zahvaljujući nastavniku materinskog jezika Perrosu koji je svojim učenicima na gotovo bi se moglo pomisliti, banalan način, ljubav prema čitanju usadio čitanjem samim! Zasigurno bi ta spoznaja mogla biti u korist lektiri i čitanju uopće.

2) Drugi cilj empirijskog ispitivanja bio je propitivanje odaziva mladih na knjižnične programe obrade lektire te interesa samih knjižničara za lektiru i njezinu obradu. Zanimalo nas je kakav je bio odjek među učenicima i njihovo zanimanje za program obrade lektire u narodnim matičnim knjižnicama tijekom prošle školske godine 2012./2013. za koji pretpostavljamo da se provodio u suradnji sa školama, a moguće da u nekim slučajevima i nije bio obvezatan. Podaci pokazuju da je taj raspon vrlo širok, od dvadeset do sedamsto učenika, s prosječnim brojem od devedeset učenika. Najčešće su to bili programi koji su se višekratno (kontinuirano) provodili, zbog čega ne čudi konačni zbroj. U nekim slučajevima nije navedeno koliko je bilo ukupno polaznika već naznačeno koliki je bio broj po jednom održanom programu, stoga vjerujemo da je taj podatak i veći. Iz priloženog bi se moglo zaključiti kako obrada lektire uopće nije zanemarena sa strane knjižničarske struke. Vjerujemo također da je ona plod pozitivne osobne motivacije i dobre suradnje sa školskim ustanovama i napose učiteljima razredne nastave i hrvatskog jezika i književnosti. Vrlo dobar status lektire u knjižničarskoj struci potvrđuju i rezultati odgovora na pitanje o procjeni važnosti obrade lektire u školskoj knjižnici za odgojno-obrazovni sustav. Više od 90% knjižničara odgovorilo je da je ta tema uglavnom važna i iznimno važna, na što dodatno ukazuje odgovor 67% knjižnica koje su sudjelovale u istraživanju da se ta tema obradila na aktivima školskim knjižničara u proteklih deset godina. Pri tome je potrebno istaknuti da nekoliko knjižnica nije odgovorilo na to pitanje, pretpostavljamo zbog toga što taj podatak nije bilo moguće provjeriti unatrag ovog poduljeg vremenskog perioda, posebice ako je moguće riječ o mlađim zaposlenicima koji nemaju uvid u prijašnje stanje.

3) Naš je idući cilj bio saznati razloge (ne)dovoljnog obrađivanja lektire u školskim knjižnicama. Temeljem pristiglih odgovora primijećeno je da pristup obradi lektire ponajprije ne ovisi o knjižničaru već suradnji s ostalim prosvjetnim kolegama, odnosno sa samim nastavnicima razredne nastave te hrvatskog jezika i književnosti budući da knjižničarski kurikulum ne nalaže takve zadatke. Knjižničari su sami u mogućnosti projektно osmisliti

---

³¹ Pennac, D. Od korica do korica : uvod u čitanje i tajne lektire. Zagreb : Irida, 1996.

načine kako utjecati na čitanje kod mladih čitatelja, no kako je istaknula jedna voditeljica matične službe, takvi programi ne moraju nužno biti povezani s lektinom. Nadalje, o samim nastavnicima ovisi koliko će biti okrenuti timskom radu i otvoreni suradnji s knjižničarom. Naravno, mnogi uviđaju da je uloga knjižničara neosporno bitna u tom odgojno-obrazovnom procesu, o čemu smo već dosta kazali.

Oni koji smatraju da se tema lektire dovoljno obrađuje, a takvih je odgovora bilo dosta, ističu kako bi se knjižničari manje trebali baviti lektinom, a više stručnim poslovima i odgajanjem i obrazovanjem učenika i kolega u knjižničarskoj struci: traženju informacija, vrednovanju informacija, snalaženju među policama.

S druge strane, među odgovorima koji ističu poteškoće eventualne nedostatne obrade lektire kao argument se navode problemi vezani uz neke praktične preduvjete koje smo u Rezultatima naznačili kao odgovore na deseto pitanje.

Kao jedan od (većih) uzroka nedovoljnog knjižničnog obrađivanja lektire pokazuje se i lektira sama po sebi. Posebice je jedna knjižničarka iz ispitanog uzorka matičnih knjižnica taj problem prikazala kao najvažniji, opširno elaborirajući svoje mišljenje koje dijelom prenosimo: „Knjižnice dovoljno obrađuju lektiru, u skladu sa svojim mogućnostima i, uopće, s obzirom na 'obradivost' lektire kakvu danas imamo. Drugo je pitanje zašto je lektira uopće takva da nije dovoljno obraditi je na nastavi, nego je da bi je učenici uopće shvatili, potrebno angažirati i školskoga knjižničara, a često i glumce itd. i utrošiti silne sate i energiju da se pojedina djela približe učenicima? To se ne radi niti u jednom drugom predmetu, već je nastava prilagođena suvremenim znanstvenim dostignućima, kao i predznanju i dobi učenika – zašto onda s lektinom imamo suprotnu situaciju? U velikom dijelu niti je suvremena, niti je prilagođena iskustvu učenika – već su potrebna dodatna tumačenja, neke vrste "instrukcije" da bi se njome uopće doprlo do djece, jer im je potpuno nerazumljiva (npr. pita učenik školsku knjižničarku: imate li Marulićevu Juditu s prijevodom na hrvatski?!) Ovo govori da je lektira neprimjerena i nije u skladu s osnovnim didaktičkim načelima planiranja nastave“.³²

Odgovori dobiveni pod ovim vidom knjižnične obrade lektire upućuju da se rasprava koju vode književni stručnjaci i sami književnici, kao i prosvjetni djelatnici pripadnih nastavnih

---

³² Citati preuzeti iz odgovora na deseto pitanje u Upitniku (prilog 1) od strane voditeljice matične službe u Koprivnici.

predmeta, podudara u nekim temeljnim razmišljanjima o kojima smo više rekli u prvom, teorijskom dijelu rada.

4) Posljednji cilj ovog empirijskog ispitivanja knjižnične obrade lektire predstavlja prikaz prijedloga samih knjižničara za eventualnom promjenom stanja u knjižničnoj obradi lektire. Sve prijedloge mogli bismo sažeti u nekoliko smjernica:

- mogući (novi) pristupi obradi lektire,
- neophodna promjena sadržaja lektire,
- potrebna nacionalna strategija
- nezaobilazna uloga knjižničara,
- nužnost suradnje svih čimbenika odgojno-obrazovnog procesa.

U prethodnom dijelu rada (rezultati) prenijeli smo što su sve knjižničari predložili kao moguće pristupe u knjižničnoj obradi lektire te se uočava da su doista mnogobrojni. Ovdje međutim nismo provjerili korelaciju između odgovora kojim smo propitali načine obrade lektire u njihovim knjižnicama s odgovorom o prijedlozima. S obzirom na to može se spekulirati je li izraženo ono čime su knjižničari uglavnom zadovoljni te to iznose kao primjer pozitivne prakse ili pak u nedostatku takvih primjera predlažu nove sadržaje.

- Kod prijedloga promjena same lektire kao prilično reprezentativan odgovor dano je najopširnije obrazloženje knjižničarke koja, sudeći po komentarima i zainteresiranosti da ju obrazloži, ovu tematiku dobro poznaje. Stoga donosimo nekoliko njezinih razmišljanja i prijedloga kao prilog ovoj temi a djelomično su na tragu onoga što je rečeno u teorijskom promišljanju u početnom dijelu rada. „Smatram da bi se djela koja podupiru nastavu iz teorije i povijesti književnosti, i domaće i strane, trebala čitati u školi, da je dovoljno fragmentarno čitanje, i to uz tumačenje nastavnika, a nikako ne tražiti obavezno čitanje cjelovitih djela, pogotovo ne da ih samostalno čitaju baš svi učenici, već samo po izboru oni koji to žele i mogu....Lektira u OŠ i SŠ bi, po mome mišljenju, trebala sadržavati popis preporučenih djela za čitanje u određenoj dobi, primjerenih iskustvu i znanju učenika, s kojeg bi učenici mogli slobodno odabrati za čitanje djela po svom ukusu, a jedno ili dva od njih koja su im se najviše svidjela, ili ih se dojmila, tijekom školske godine nakon čitanja u obliku npr. referata i izlaganja prezentirati svojim kolegama u razredu, na način i s ciljem da ih potaknu da i oni to pročitaju.“ Dalje tumači „kod odabira lektire nije važna samo književna vrijednost djela, ono mora biti i sadržajem primjereno današnjoj djeci - moraju se i mogu se pronaći suvremeni

kvalitetni ekvivalenti temama koje se žele obraditi - vrijednost obitelji, zavičaja, prijateljstva, prve ljubavi itd. Iz preporučene lektire djeca bi morala steći i neka znanja o nošenju sa suvremenim problemima kao što su ovisnost o opojnim sredstvima, problemi internet komunikacije itd. - kojih nije bilo u 19. stoljeću niti početkom pa čak niti krajem 20. stoljeća kad se zbiva radnja većine lektirnih romana koji bi trebali govoriti o dječjim doživljajima i iskustvima.“ Voditeljica matične službe zaključuje „...o lektiri nam treba sveobuhvatna rasprava i hitno moderniziranje samoga koncepta, ciljeva i svrhe same lektire, a zatim i potpuni 'make over' tj. preoblikovanje njenog sadržaja u skladu sa zadaćom da kroz obavezno školovanje tijekom osnovne i srednje škole osim znanja činjenica, učenicima omogućimo da izrastu i kao kompetentni čitatelji, vješti u čitanju i samostalnom odabiru kvalitetne literature za sebe, koji će čitanje kao takvo voljeti i prakticirati kao svakodnevnu aktivnost u svom životu...zajedno s kritičkim promišljanjem pročitano³³.

- Prijedlog koji spominje nacionalnu strategiju navela je svega jedna osoba. No na temelju prethodnog pitanja koje se tiče promjene lektire za koju mora postojati suglasnost i revizija na najvišoj razini, zatim razmišljanja kako „cijelo društvo treba poticati čitanje kroz vrjednovanje i davanje na važnosti obrazovanih ljudi i obrazovnim i znanstvenim institucijama“ koju je izrazila druga knjižničarka, te uvidom u ostale odgovore kao i u uvidom u mrežne stranice knjižnica, proizlazi da se knjižnice uključuju u zajedničke nacionalne programe, primjerice za poticanje čitanja poput Tulum s(l)ova, Čitamo mi u obitelji svi, Noć knjige i dr. Potvrđuje to također rašireno zanimanje za Čudnovate zgone Šegerta Hlapića koji se kao prošlogodišnji projekt provodio u nizu knjižnica te nije teško zaključiti kako je nacionalno strateško promišljanje na planu rada knjižnica dobar put ka ostvarenju određenih ciljeva, a knjižničarima olakšanje i potpora u radu.

- Kada je riječ o ulozi knjižničara, navedeni prijedlozi u odgovorima nisu doduše opširni, međutim jasno govore da je uloga knjižničara ključ uspjeha u radu s mladima, pa tako i u temi lektire, što je sve na tragu izrečenoga na tu temu u teorijskom dijelu rada.

- Bolju suradnju matičnih škola i matične knjižnice, kao i suradnju između školskih knjižničara i zaposlenika škole u svrhu stvaranja zajedničkih prijedloga i ideja za motivaciju učenika, navodi jedna knjižničarka kao najvažniji prijedlog poboljšanja knjižnične obrade lektire. Ne čudi da je tome tako budući da na načelima korelacije i interdisciplinarnosti počiva

---

³³

Isto.

sve oko nas. U uvodnom smo dijelu prenijeli stav autorice Tošić-Grlač kako bi knjižničari trebali djelovati kao profesionalna zajednica čiji članovi vide pred sobom isti cilj, bilo da se radilo o planu rada školskog knjižničara ili odnosu prema školskoj lektiri, ili nabavi knjiga te da se cjelokupni rad profesionalizira, pri čemu bi važnu ulogu imali kako knjižničari tako i nastavnici, a potom ravnatelji i voditelji matičnih službi. Upravo bi i ovi potonji mogli dati značajan doprinos u afirmiranju međusobne suradnje u cilju profesionalizacije knjižničarske struke.

Zaključak

Iz empirijskog propitivanja problematike obrade lektire u hrvatskim knjižnicama, moguće je izvesti sljedeće zaključke na postavljene probleme.

Osnovni organizacijski preduvjet za obradu lektire u vidu postojanja knjižničnih odjela za djecu i mlade u potpunosti su prisutni kod ispitanih matičnih knjižnica. Zastupljenost obrade lektire također je vrlo visoka (83%) za županijske matične knjižnice, dok se o obradi lektire u školskim knjižnicama ovim ispitivanjem ne može zaključivati na reprezentativan način jer od svih knjižnica koje su sudjelovale u istraživanje njih čak 60% nema uvida tu aktivnost pripadnih školskih knjižnica, a onaj mali dio koji taj uvid ima, govori o visokom postotku obrade lektire u školskim knjižnicama pripadne županije (85%). Načini obrade lektire prilično su brojni i raznoliki te odražavaju inventivnost knjižničara u pokušaju da motivira učenike za lektiru i da zahtjevne teme lektire približe suvremenom mladom čitatelju.

Glede interesa mladih za knjižnične programe obrade lektire, među županijama je vidljiv veliki varijabilitet u posjećivanju tih programa, pri čemu godišnji prosjek broja učenika koji se uključi u programe iznosi devedeset po knjižnici. Što se tiče interesa samih knjižničara za ovu temu, glavnina knjižničara smatra ju iznimno važnom i uglavnom važnom. O značajnom interesu za ovu temu govori i podatak o 67% knjižnica koje su kao matične službe na aktivima školskih knjižničara imale temu lektire unatrag deset godina.

Kao razloge (ne)dovoljnog obrađivanja lektire, trećina knjižnica navodi da obrada lektire nije u domeni njihova rada, a većina nema uvid u obradu lektire u školskim

knjižnicama. Ipak, većina je nedovoljno obrađivanje lektire opravdala određenim uvjetima u kojima se nalazi knjižničar i knjižnica, nedovoljnom kompetentnošću ali i činjenicom kako primarno taj vid rada s učenicima spada na nastavnika u čemu mu može pomoći knjižničar; naposljetku se spominje problem lektire kao takve koja traži prilagodbu suvremenosti.

Prijedlozi koje daju sami knjižničari za promjenom niskog stupnja knjižnične obrade lektire zapravo se svode na brojne (nove) mogućnosti kako lektiru učiniti zanimljivijom učenicima. Istaknuta je i uloga knjižničara sa čitavim nizom novih kompetencija (pored onih standardnih strukovnih), te potreba suradnje matične knjižnice i škola, kao i knjižničara s nastavnim kolektivom. Naposljetku, navedeni prijedlozi ukazuju na potrebu izrade i provedbe nacionalne strategije za afirmaciju čitanja.

Podaci iz empirijski obrađenih problema ovog rada, kao i teorijski obrađeni vidovi problematike lektire u hrvatskim knjižnicama ukazuju kako je obrada lektire u školskoj knjižnici tema o kojoj se u odgojno-obrazovnom sustavu se sve više promišlja, raspravlja i djeluje. Sve prethodno navedeno jasno ilustrira zašto je tomu tako, a izvor svih polemika i djelovanja zapravo su relativno nagle suvremene promjene u poimanju knjige. Te promjene obuhvaćaju oblikovanje drugačijeg statusa knjige pojavom drugih informacijskih medija, a možda još i više promjene dominantnog vrijednosnog sustava u društvu (pojavom čak i novih antropologija) koji snažno oblikuje identitet i potrebe mladog čovjeka za vrijednosnim, ali i ne-vrijednosnim sadržajima knjige. Neki elementi tih promjena – kao što je zapravo iracionalna tendencija za vrijednosnom neutralizacijom odgojno-obrazovnog sustava – ukazuju na to da se knjiga, a posebice lektira (za koju je navedeno da se temelji i na načelima estetske vrijednosti, odgojnosti, primjerenosti, zavičajnosti, tematske, žanrovske i stilske raznovrsnosti djela, jezične tolerancije i komunikativnosti) nalazi pred egzistencijalnim prijetnjama i/ili izazovima. Na veći dio ovih izazova trebaju odgovoriti visoko kompetentni stručnjaci koji se bave kako knjigom, tako čovjekom te njegovim odgojem i obrazovanjem, ali i javni djelatnici koji su zaduženi za očuvanje i razvoj onakvog vrijednosnog sustava koji će jamčiti održivost društva. No, u rješavanje navedenih izazova svakako se trebaju uključiti i „obični“ odgojno-obrazovni djelatnici – među njima i knjižničari – poglavito zbog njihovog izravnog uvida u odnos mladog čitatelja i knjige, a ne bi trebalo isključiti niti mišljenje roditelja kao prvih odgojitelja.

Značajna uloga školske knjižnice (kao informacijskog, medijskog i komunikacijskog središta neke škole) u ostvarivanju odgojno-obrazovnih ciljeva, a posebice u odgovaranju na zahtjeve koreliranog obrazovanja te interdisciplinarnog pristupa njegovim predmetima – među kojima su i društveno-humanističke pojave obrađivane u školskoj lektiri – proizlazi iz njene zadaće: komunikacijom i korelacijom među različitim područjima, timskim djelovanjem i interdisciplinarnom pristupom, spoznavanju života razbijenog u nastavne predmete i područja vratiti cjelovitost³⁴. Ima li školska knjižnica i druge knjižnice potencijal odgovoriti ovakvim izazovima?

U vremenu kada se rješavaju puno prizemniji problemi školstva i kulture taj se potencijal nazire vjerojatno samo u osobnom entuzijazmu knjižničara, ali uz uvjet da se prethodno na višim instancama postigne konsenzus u revalorizaciji školske lektire te operacionalizira važnost odgoja i obrazovanja barem u vidu pravnih propisa koji će jamčiti ostvarivost odgojne misije školskog sustava. Jačanjem materijalne potpore školskom sustavu te kulturi uopće jača i potencijal knjižnice za ostvarivanje tehnički zahtjevnijih vidova navedenih odgojno-obrazovnih ciljeva – kako onih općih, tako i svojih specifičnih, vezanih uz afirmiranje funkcije i važnosti knjige, a posebice školske lektire.

---

³⁴ Šušnjić, B. Školska knjižnica u interdisciplinarnom, intermedijalnom i timskom pristupu odgoju i obrazovanju. // [Interdisciplinarnost i intermedijalnost u programima školskih knjižnica] : zbornik radova / 13. proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske ; [urednik izdanja Višnja Šeta]. [Zagreb] : Ministarstvo prosvjete i športa Republike Hrvatske; Rijeka : Prva sušačka hrvatska gimnazija, 2002. Str. 11-12.

Literatura

- 1) Bačić-Karković, D. Lektira i mladi čitatelji. // [Kršćanstvo u programima i fondovima školskih knjižnica ; Lektira i mladi čitatelj] / 12. proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske ; [urednik izdanja Višnja Šeta]. [Zagreb] : Ministarstvo prosvjete i športa Republike Hrvatske; Rijeka : Prva sušačka hrvatska gimnazija, 2001. Str. 57-60.
- 2) Kovačević, D. Lektirna knjiga : radost otkrivanja ili gubitak slobodnog vremena : što kažu i predlažu školarci. // [Kršćanstvo u programima i fondovima školskih knjižnica ; Lektira i mladi čitatelj] / 12. proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske ; [urednik izdanja Višnja Šeta]. [Zagreb] : Ministarstvo prosvjete i športa Republike Hrvatske; Rijeka : Prva sušačka hrvatska gimnazija, 2001. Str. 61-75.
- 3) Ministarstvo kulture Republike Hrvatske : Adrese županijskih matičnih knjižnica.
<http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=199> (10.07.2013.)
- 4) Okrugli stol Lektira, pomoć ili odmoć u poticanju čitanja : izvješće i zaključci. Zagreb : Hrvatska udruga školskih knjižničara, 2011. <http://www.husk.hr/okrugli-stol-lektira-pomoc-ili-odmoc-u-poticanju-citanja-izvjesce-i-zakljucci/> (26.08.2013.)
- 5) Pennac, D. Od korica do korica : uvod u čitanje i tajne lektire. Zagreb : Irida, 1996.
- 6) Pravilnik o matičnoj djelatnosti knjižnica u Republici Hrvatskoj. Zagreb : Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, 2001. <http://www.propisi.hr/print.php?id=6048> (07.07.2013.)
- 7) Smjernice za knjižnične usluge za mladež : prerađeno izd. Smjernica koje je 1996. objavio Stalni odbor Sekcije knjižnica za djecu i mladež / priređivači Pat Muller i Ivan Chew. Web 2.0 i knjižnične usluge za mladež ; uvod za knjižničare / priredio Ivan Chew. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009.
- 8) Šeta, V. Školska knjižnica i motivacija učenika. // [Motivacijski poticaji školske knjižnice u odgojno-obrazovnoj aktivnosti učenika] : zbornik radova / 8. proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske ; [urednik izdanja Višnja Šeta]. Zagreb : Ministarstvo prosvjete i športa Republike Hrvatske; Rijeka : Prva sušačka hrvatska gimnazija, 1997. Str. 41-45.
- 9) Šušnjić, B. Školska knjižnica u interdisciplinarnom, intermedijalnom i timskom pristupu odgoju i obrazovanju. // [Interdisciplinarnost i intermedijlnost u programima školskih knjižnica] : zbornik radova / 13. proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske ; [urednik izdanja Višnja Šeta]. [Zagreb] : Ministarstvo prosvjete i športa Republike Hrvatske; Rijeka : Prva sušačka hrvatska gimnazija, 2002. Str. 11-12.

10) Tošić-Grlač, S. Lektira mora biti pozitivan izbor. // [Kršćanstvo u programima i fondovima školskih knjižnica ; Lektira i mladi čitatelj] / 12. proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske ; [urednik izdanja Višnja Šeta]. [Zagreb] : Ministarstvo prosvjete i športa Republike Hrvatske; Rijeka : Prva sušačka hrvatska gimnazija, 2001. Str. 78-81.

11) Vladilo, I. Lektira – radost čitanja ili tortura. <http://free-ri.htnet.hr/knjiznica-vijece/moj%20web/knjiznica%20strojarske%20skole/LEKTIRAzbornik.doc> (26.08.2013.)

12) Zakon o knjižnicama. Zagreb : Narodne novine, 1997. <http://narodnenovine.nn.hr/clanci/sluzbeni/267274.html> (26.08.2013.)

Prilog 1

Županija

Matične

knjižnice:

Funkcija

osobe

koja

je

popunila

upitnik:

1. Postoji li unutar Vaše knjižnice odjel za djecu i mlade (odgovor **označite bojom**)?

DA

NE

2. Ostvaruje li knjižnica u sklopu svoga programa neke od sljedećih aktivnosti s mladima (moguće **označiti bojom**/navesti više odgovora):

- čitateljski klub
- tematske radionice
- susreti s književnicima
- predavanja
- kvizovi
- računalna učionica ili radionica
- Ostalo _____

3. Jeste li tijekom protekle školske godine 2012./2013., ***u ponudi svojih programa*** za djecu i mlade u svojoj Matičnoj knjižnici obrađivali sadržaje školske lektire (odgovor **označite bojom**)?

DA

NE

4. Ako je odgovor na prethodno pitanje DA, molimo Vas opišite kratko sadržaj održanog programa.

---

5. Ako je odgovor na 3. pitanje DA, molimo Vas odgovorite koliki je približno bio broj polaznika održanog programa? _____

6. Temeljem vašeg službenog uvida u rad školskih knjižnica, molimo Vas pokušajte procijeniti koliki postotak *školskih knjižnica u vašoj županiji* je tijekom protekle školske godine 2012./2013 obrađivao sadržaj lektire u okviru svojih djelatnosti (odgovor upišite brojkom kod crte, ili **označite bojom** NEMAMO UVID).

Postotak (od 0 do 100%): _____

NEMAMO UVID

7. Ako je postotak iz prethodnog pitanja veći od 0%, molimo Vas da kratko opišete načine na koje su određene školske knjižnice vaše županije obrađivale sadržaj lektire:

---

8. Jeste li tijekom proteklih 10 godina na nekom od stručnih aktiva školskih knjižničara u sklopu njihove stručne izobrazbe obradili temu lektire u školskoj knjižnici (odgovor **označite bojom**)?

DA

NE

9. Na skali od 1 do 5 ocijenite važnost obrade lektire u školskoj knjižnici za odgojno-obrazovni sustav (odgovor **označite bojom**):

1

2

3

4

5

potpuno nevažno

uglavnom nevažno

niti važno, niti nevažno

uglavnom važno

iznimno važno

10. Ako temeljem vašeg uvida u rad školskih knjižnica, smatrate da one nedovoljno obrađuju lektiru u okviru svojih djelatnosti, molimo Vas da navedete neke od mogućih razloga za to. Ako pak smatrate da knjižnice dovoljno obrađuju lektiru, molimo navedite to:

---

11. Koji su Vaši prijedlozi za poboljšanje poticanja čitanja lektire među učenicima?
